

8. Теккерей В. Ярмарок Сусти. Роман. Кн. 2/ Перекл. з англ. О. Сенюк. – К.: Дніпро, 1979. – 382 с. – (Вершини світового письменства)
9. Теккерей В. Ярмарок Сусти: Роман (кн. I) / Перекл. з англ. О. Сенюк; Передм. К. Шахової. – К.: Дніпро, 1979. – 405 с.
10. Muecke D. C. The Compass of Irony / D. C. Muecke. – London, 1999. – 269 p.
11. Stackelberg J. Translating Comical Writing / J. Stackelberg Translation. – 1988. – S. 10–14.
12. Thackeray W. M. Vanity Fair / W. M. Thackeray. SMITH, ELDER & CO, London, 1886.

Томашівська А.

Науковий керівник – доц. Іванців О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному світі надзвичайно важливу роль відіграє термінологія. Це зумовлено тим, що терміни є базовим джерелом отримання інформації для повноцінного здобуття спеціальності. Прогресуюча міждержавна та міжкультурна комунікація створює необхідність всебічного опису, вивчення і аналізу терміносистем нових фахових мов. Цьому сприяють також стрімкий розвиток науки і техніки, сучасних інформаційних технологій, відкритість кордонів. Сьогодні в світі термінологія відіграє провідну роль у спілкуванні людей, і є певною рушійною силою науково-технічного прогресу.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що у наш час з'являється величезна кількість науково-популярних видань з психології, де зустрічається чимало термінів, які необхідно адекватно перекласти для широкого кола читачів. Дуже часто перекладач змушений створювати свій варіант перекладу у зв'язку з відсутністю українських відповідників для англомовних термінів. Працюючи з науковими текстами в певній галузі знання, перекладачеві, перш за все, необхідно вивчити спеціальну термінологію і можливі способи її перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій для досягнення адекватного перекладу тексту. Саме тому, адекватний переклад термінів як ключових одиниць спеціального тексту є необхідною умовою адекватності перекладу всього тексту в цілому. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим та актуальним є лінгвістичний та перекладацький аналіз англомовної психологічної термінології

Мета дослідження полягає у визначенні основних проблем та способів перекладу психологічної термінології.

Англомовна психологічна термінологія в останні десятиліття неодноразово ставала предметом різних лінгвістичних наукових розвідок. Інтереси вчених були зосереджені в основному на дослідженні ключових особливостей психологічної термінології (Г.О. Лобанова [9]), її функціональному аналізі (С. Лейгленд [13]), особливостях використання (С.В. Нягу та А. К. Агісбаєва [10], Г.В. Бочарова [2] тощо), питань структурно-семантичної організації психологічної термінології (Р. Дмитрасевич [6-7], Л.М. Веклинець [4] тощо) та її перекладацькому аспекті (О.В. Скуріхіна та Г.В. Порческу [12], О.В. Раксіна та М.С. Осінська [11] тощо).

Під психологічним терміном розуміємо слово або словосполучення, призначене для позначення понять і предметів психології, а також її галузей. Г. О. Лобанова визначає психологічні терміни як основний смисловий зміст психологічних текстів [9]. Термін обов'язково повинен володіти номінативною функцією та мати точну дефініцію і виразно окреслену структуру.

У своїй праці Г.О. Лобанова надає важливого значення ключовим особливостям психологічної термінології. На її думку специфіка термінів, як особливого лексичного розряду слів, полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої і наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, що перебувають у відповідних наукових і виробничих процесах [9, с. 49].

Проте, наукові психологічні терміни активно переходять у загальноповсякденну лексику. У зв'язку з цим, одною з характерних рис таких термінів є близькість до повсякденного життя. Функціональний аналіз психологічної термінології у своїй роботі провів С. Лейгленд, який

зауважує, що психологічні терміни зазвичай використовуються нами в повсякденному житті і проявляються в різних значеннях, наприклад, при описі, поясненні, а також прогнозуванні дій або поведінки людей [13, с. 105-122].

Психологічну термінологію поділяють за функціональною ознакою. Серед них можна виокремити:

- спеціалізовану лексику – *subclinical psychopaths* – субклінічні психопати; *psychotic disorder* – психотичний розлад;
- галузеву лексику (термінологія юридична: *crime scene* – місце злочину; соціологічна: *dichotomous variable* – дихотомічна змінна);
- загальнонаукову лексику – *criteria* – критерії, *data analysis* – аналіз даних, *investigate* – досліджувати;
- загальноповсякденну лексику – *reason* – причина, *priority* – пріоритет, *positive* – позитивний.

Проблема передачі англомовних термінів в тексті перекладу входить до числа актуальних проблем перекладознавства і становить значний інтерес як для перекладачів, так і для дослідників перекладних текстів.

Запорукою ефективності міжмовної комунікації є точність перекладу та повноти передачі оригінального змісту. Терміни «перекладацька еквівалентність» і «перекладацька адекватність» дослідники застосовують для опису процесу та адекватності перекладу [5].

Щодо способів перекладу психологічної термінології, то тут варто відзначити, що вибір того чи іншого способу перекладу завдає перекладачеві певних труднощів, оскільки деякі терміни, особливо нові, не мають еквівалентів у цільовій мові. Більш того, обсяг деяких понять, що позначаються однаковими словами, в різних мовах не збігається. Наприклад, *psyche* – душа, *technology* – техніка тощо.

Найчастіше причиною помилок, що виникають при перекладі англомовного популярного психологічного дискурсу українською мовою є:

- адекватність перекладу, що значною мірою залежить від ступеня знання обговорюваного предмета. Слід також враховувати, що фахівці профільних областей психології можуть зазнавати труднощів при перекладі текстів більш широкого наукового спектру;
- неоднозначність контексту, що не завжди дозволяє розкрити зміст терміну;
- висока ідіоматичність термінів-словосполучень, а також спеціалізація значень загальнолітературних слів при їх використанні в якості психологічних термінів в умовах відсутності психологічного словника;
- невміння виявити семантичні відносини між компонентами [8, с. 174].

Уникнути цих помилок при перекладі допомагає знання предмета обговорення і наявність зрозумілого широкого контексту. Однак, в умовах відсутності усталених та закріплених словниками англо-українських паралелей, сам процес перекладу психологічних термінів стає вкрай складним.

На сьогодні існують різні погляди на систему перекладацьких способів, які використовуються під час перекладу термінів. Як засвідчив аналіз теоретичних джерел, переклад англомовних психологічних термінів здійснюється різними способами, а саме, за допомогою таких міжмовних трансформацій, як лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні. Щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміну важливо обрати правильний спосіб перекладу. Якщо поняття ґрунтується на його найголовнішій властивості чи вдалому порівнянні, то й в інших мовах ці ознаки братимуться за визначальні. Тоді переклад терміну перетворюється на переклад звичайного слова, коли потрібно знайти вдалий відповідник у власній мові до певного наукового поняття: *discovery* – відкриття; *result* – результат; *image* – образ; *concept* – поняття, *subject* – предмет; *anger* – гнів [10].

Однак, транскодування є одним з найпростіших способів перекладу термінів, тобто передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу: *phobia* – фобія; *function* – функція; *cognitive* – когнітивний; *character* – характер; *paranoia* – параноя, *panic* – паніка. Використовуючи спосіб транслітерації не слід забувати про лексеми, які не підлягають побуквенному перекладу, адже це призводить до грубих викривлень змісту самого терміну: *intelligence* – розумові здібності; *stimulation* – збудження.

Ще одним лексичним способом перекладу є калькування – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Цей спосіб застосовується переважно при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: *sense of importance* – відчуття важливості; *cultural group* – культурна група; *feeling of contradiction* – відчуття протиріччя; *extreme case* – надзвичайний випадок [11, с. 162].

Також можна перекладати терміни сфери практичної психології, скориставшись прийомом експлікації. У цьому випадку лексична одиниця мови оригіналу замінюється словом (словосполученням), яке передає його значення. Наприклад: *principle* – першопричина; *entity* – образ; *case* – сеанс; *oddness* – дивацтво; *caregiver* – опікун; *multi-problem family* – неблагополучна сім'я; *emotional development* – розвиток емоційної сфери [1].

У випадку, якщо у словнику немає точного еквівалента певному термінові, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи експлікації є недоречне, можливими є також інші способи перекладу:

- лексичні заміни – заміна окремих лексичних одиниць вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх еквівалентами, наприклад: *abnormal personality*– психопатія;
- лексичне додавання – використання в мові перекладу одиниць, які відсутні або опущені в тексті оригіналу, наприклад: *anxiety hierarchy* – ієрархія тривожних ситуацій;
- лексичне опущення – опущення в мові перекладу одиниць, які присутні в тексті оригіналу, наприклад: *preconceived notions* – упередження;
- конкретизація – заміна слова або словосполучення мови оригіналу з більш широким значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням, наприклад: *principle* – джерело; *entity* – образ;
- генералізація – заміна одиниці оригіналу одиницею перекладу з більш широким значенням, наприклад: *armchair psychology* – кабінетна психологія;
- граматичні заміни частин мови – *prohibitive* – перешкоджає.

Термінологічна система являє собою складний лексичний пласт, тому вибір того чи іншого способу перекладу може викликати певні труднощі, оскільки поряд з уже ustalеними термінами з'являються нові, які вимагають пошуку оптимального рішення для перекладу.

Отже, до проблем перекладу англomовної психологічної термінології належать необізнаність у предметній галузі, неоднозначність контексту, висока ідіоматичність термінів–словосполучень, невміння виявити семантичні відносини між компонентами, відсутність ustalених англо–українських паралелей. У теорії перекладу існує достатня кількість перекладацьких прийомів та трансформацій, які допомагають подолати труднощі, пов'язані з розходженням семантичних полів мови оригіналу та перекладу, та адекватно відтворити у цільовій мові термінологію сфери психології. Поширеними способами їх перекладу є пошук еквіваленту, транскрипція, транслітерація, калькування, лексичні заміни, додавання, конкретизація, опущення, генералізація, експлікація значення, модуляція та граматичні заміни частин мови.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у всебічному вивченні особливостей функціонування англomовної психологічної термінології у фаховому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо–український словник психологічної лексики // English for professional purposes (Applied psychology. Social pedagogy) : навчальний посібник ; [уклад. Н.В. Гут]. – Умань : АЛІМІ, 2011. – С. 162–178.
2. Бочарова Г. В. Английский язык для психологов / Г. В. Бочарова, Е.В. Никошкова, З.В. Печкурова, М.Г. Степанова. – М. : Изд-во Флинта; НОУ ВПО «МПИСИ», 2011. – 567 с.
3. Бурлак А. Л. Введение в практику письменного перевода с русского языка на английский / А. Л. Бурлак. – М. : МГУ им. М.В. Ломоносова, 2002. – 177 с.
4. Веклинець Л.М. Структура і походження сучасної української психологічної термінології: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Веклинець Леся Михайлівна. – К., 1997. – 226 с.
5. Гарбовский Н. К. О теоретических взглядах на категорию переводческой эквивалентности / Н. К. Гарбовский // Язык, культура и межкультурная коммуникация: Межвузовский сборник статей. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2001. – С. 26–43.

6. Дмитрасевич Р. До питання про класифікацію англомовних термінів юридичної психології / Ростислав Дмитрасевич // Актуальні питання іноземної філології. Науковий журнал. – 2016. – № 4. – С. 51–56.
7. Дмитрасевич Р. Структурно-семантична організація англомовної термінології юридичної психології / Ростислав Дмитрасевич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Розділ I. Термінознавство. – 2013. – № 20. – С. 13–18.
8. Казакова Т. Практические основы перевода. English–Russian / Т. Казакова. – СПб. : Союз, 2001. – 320 с.
9. Лобанова А. А. Переводческие аспекты психологической терминосистемы / А.А. Лобанова, Л.М. Лемайкина // Научно-художественный сборник «Гермес». – 2010. – №2. – С. 48–50.
10. Нягу С. В. Особенности использования психологической терминологии в профессионально-ориентированных текстах по психологии [Электронный ресурс] / С.В. Нягу, А.К. Агисбаева. – 2014. – Режим доступа : https://elibrary.ru/download/elibrary_21671416_38441903.pdf.
11. Раксіна О.В. Особливості перекладу українською мовою англомовних текстів психологічного дискурсу / О.В. Раксіна, М.С. Осінська // In Statu Nascendi. Теоретичні та прагматичні проблеми перекладознавства : збірник студентських статей. – Х. : НТМТ, 2013. – Вип. 14. – С. 159–163.
12. Скурихіна О.В. Английская психологическая терминология и способы её перевода / О.В. Скурихіна, Г.В. Порческу // Достижения вузовской науки. Филологические науки. – №23. – 2016. – С. 173–177.
13. Leigland S. The functional analysis of psychological terms: In defense of a research project / S. Leigland // The analysis of Verbal Behavior., 1996. — P. 105–122.

Чорна О.

Науковий керівник - доц Григорук А.А.

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Уже не одне десятиліття Україна входить до п'ятірки найбільших країн-донорів трудових мігрантів у світі. За різними даними, кількість таких заробітчан сягає майже 4 млн осіб. При цьому, одночасно за межами країни може знаходитися близько 2,6-2,7 млн осіб [5]. Позбавити українців необхідності їздити закордон на заробітки обіцяли усі держпосадовці, але еміграція з нашої країни все ще набирає обертів.

Виїзд населення — це не лише українська проблема, а глобальний тренд. Кількість мігрантів на планеті зростає з кожним роком: за даними ООН, чисельність трудових мігрантів у всьому світі з 2013 року зросла на 9% і досягла 164 млн осіб у 2017 році [1]. Сприятливі умови для цього створюють розвиток транспортного сполучення і засобів комунікації. Дедалі більша відкритість кордонів та інші явища глобалізації роблять подорожі не такими ризикованими, а перебування за межами батьківщини менш обтяжливим. Сьогодні мігранти мають значно більше можливостей, щоб підтримувати зв'язок з близькими, ніж кілька століть тому. Однак рушійні сили міграції незмінні: люди полишають свої домівки в пошуках безпеки та засобів для існування. Це задає відповідний напрям: глобальні міграційні потоки прямують до мирних мігрантів світу.